

Cuvinte cheie: Preparandia din Arad/Institut Pedagogic-Teologic ortodox român din Arad, Școala Normală, iluminism, Școala Ardeleană, Samuil Micu, Gheorghe Șincai, Petru Maior, Dimitrie Țichindeal, Constantin Diaconovici Loga, Ioan Mihuț, Iosif Iorgovici, împăratul Francisc I, Sava Arsici (primar), Moise Nicoară, Moise Bota, Petru Maller Câmpeanu, Alexandru Gavra, Petru Pipoș, Roman Ciorogariu, Teodor Botiș, Avram Sădean, Eduard I. Găvănescu, Vasile Popeangă, Victor Țârcovnicu, geneză, modernizare, lume modernă, reformism cultural pedagogic, intelectualitate, elită ecleziastică și laică; elită pedagogică, Europa luminilor/ luminată, Eparhia ortodoxă a Aradului, Banat, Crișana, Transilvania, istoriografie, școală națională, proiecte culturale, mișcare de emancipare cultural-religioasă, legături interromânești, politică de deznaționalizare, asociaționism cultural, pedagogic, presă românească.

REZUMAT

Începutul secolului al XIX-lea, cu teme, apreciat ca „secolul naționalităților” a adus și pentru românii ținuturilor apusene, din Banat, Arad și Crișana împlinirea unuia dintre dezideratele cultural-școlare înscris în demersurile petiționariste încă de la sfârșitul secolului al XVIII-lea și primul deceniu al secolului al XIX-lea: înființarea unei școli vocaționale, care să profesionalizeze învățători și preoți pentru slujirea la cele două sfinte altare ale neamului: biserica și școala.

Preparandia din Arad, căci ea a fost instituția spre care s-au orientat acțiunile revendicative ale elitei din părțile Aradului și ale Banatului din perioada mai sus menționată, a fost prima școală pedagogică românească din țara noastră și între primele de pe continent, după cea de la Strasbourg înființată în 1810. Inaugurată festiv în 3/15 noiembrie 1812 conform dispoziției împăratului Francisc I al Austriei, Preparandia își începe, efectiv, activitatea în 4/16 noiembrie 1812, într-un spațiu inadecvat pentru o școală- una din fostele case aparținând căpitanului orașului de atunci Sava Arsici. Cei dintâi profesori ai școlii, cu adevărat apreciați ca fiind părinții fondatori ai ei au fost: Dimitrie Țichindeal – catehet (profesor de religie) și senior, adică director, Constantin Diaconovici Loga, profesor de gramatică, stil și cântare religioasă, dr. Iosif Iorgovici, profesor de matematică și geografie și Ioan Mihuț profesor de pedagogie, metodică și istorie.

Apărută într-un context politic și cultural-pedagogic dominat de filosofia luminilor europene precum și de noile idei și principii de factură liberal-democratică centrate pe om/cetățean dar și pe comunitate/națiune, Preparandia din Arad a fost, evident, o școală iluministă în arhitectura ei ideatică, transferând în spațiul cultural-școlar din aria fostei Eparhii ortodoxe a Aradului ideologia și noua pedagogie ancorată în filosofia drepturilor și libertăților specifice vremii.

Profesorii Preparandiei din Arad au instituit în spațiul ei un ethos puternic ancorat în valorile

subsumate ideologiei sau doctrinei daco-românismului, definită în zona aceasta de către liderii mișcării naționale a începutului de secol al XIX-lea sub conceptul de „lucrul românesc”. Aceeași profesori, datorită și orizontului lor cultural-pedagogic de largă respirație europeană au manifestat reale disponibilități și deschideri spre Europa modernă, civilizată. Rolul primilor profesori fondatori, de la 1812, în această direcție a fost covârșitor. Țichindeal atrăgea atenția, cu previziunea cărturarului înțelept și receptiv, că națiunea română nu poate trăi izolată; că ea trebuie să intre, necesarmente, în procesul de cunoaștere și de dialog cu alte popoare, cu Europa luminată pentru a se putea pe sine autocunoaște și în final a-și pregăti drumul spre progres și fericire.

Ne-am îndreptat atenția și preocupările noastre științifice spre rescrierea portretului istoric al Preparandiei din Arad dintr-o cu totul altă perspectivă, inedită în raport cu cea tradițională instituită în istoriografia temei centrată pe scrierea istoriei școlii din perspectivă „interioară”-axată pe prezentarea cronologică – istorică a ei, pe analiza și exegeza curriculum-ului, pe viața internă a școlii: examene, viața de internat, disciplină, sancțiuni, corp profesoral. O asemenea istorie a fost promovată, cu succes, de mai toți istoriografii școlii de la Iuliu Vuia, la Petru Pipoș, Avram Sădean, Teodor Botiș, Vasile Popeangă, Eduard I. Găvănescu și Victor Țârcovnicu.

Captivat fiind de descoperirea unor informații, multe dintre ele inedite aflate în arhive și în presa vremii dar și edite și care reflectă percepția unor mari personalități culturale, religioase, pedagogice, politice dar și a unor gazete de mare circulație în epocă, asupra rolului cultural-istoric avut de Preparandia din Arad, asupra conduitei profesorilor și învățătorilor pregătiți în atmosfera ei, respectiv asupra genezei și a relațiilor acesteia cu Școala Ardeleană, am demarat la o recompunere a unei alte istorii a Școlii Pedagogice din Arad, și anume o „istorie exterioară” menită a reda impactul pe care ea l-a avut asupra destinului cultural-istoric al românilor din părțile Aradului, Banatului, Crișanei și a celor Ungurene, în intervalul temporal 1812-2012.

Volumul nostru „*Preparandia din Arad în conștiința cultural-istorică a epocii sale*” este un demers științific, inedit, în aprecierea noastră. Trăvialul nostru investigator s-a orientat spre explorarea fondurilor arhivistice locale, deținute de Arhivele Naționale ale Direcției Județene Arad, de Arhivele Episcopiei ortodoxe române Arad și Arhiva Liceului Pedagogic Arad. De asemenea, a fost cercetată presa românească dintre anii 1850-2012, în paginile căreia am depistat o bogată și interesantă informație-documentară relativă la tema noastră. Evident, de un real folos ne-au fost și literatura edită, pe care aproape, deloc, până la noi, nu a fost explorată din perspectiva subiectului nostru. Scrieri istorice, literare, pedagogice, memorialistice ori ecleziastice semnate de Petru Maior, Barbu Paris Mumuleanu, Ion Heliade Rădulescu, Moise Nicoară, Alexandru Papiu Ilarian, George Barițiu, Aron Pumnul, George Sion, Iosif Vulcan, Teodor Speranția, V. A. Urechia, Nicolae Iorga, Onisifor Ghibu, Petru Pipoș, Roman Ciorogariu, Iuliu Vuia, Avram Sădean, Teodor Botiș, Gheorghe Ciuhandu, Cornelia Bodea, Nicolae Albu, Vasile Popeangă, Eduard I. Găvănescu, V. Țârcovnicu, Costin Merișca, I. B.

Mureșianu, Dimitrie Onciulescu, Nicolae Bocșan, Ladislau Gyémánt, Viorel Faur, Pavel Vesa, Liviu Mărghitan, Blaga Mihoc, Daciana Marinescu, Anton Ilica și alții, ne-au oferit însemnate și relevante informații spre a putea reconstitui imaginea Preparandiei din Arad așa cum s-a conturat ea în conștiința acestora.

Volumul nostru este structurat în cinci capitole, urmat de două anexe. Acestea sunt: Cap. I Istoriografia Preparandiei din Arad; Cap. II Din istoria Preparandiei din Arad; Cap. III Geneza Preparandiei din Arad în conștiința intelectualității românești; Cap. IV Preparandia din Arad și Școala Ardeleană în conștiința intelectualității românești; Cap. V Preparandia din Arad creatoare de intelectualitate românească; și Anexe: Destinul profesional-cultural și politic al unor învățători. Portrete de dascăli; Denumirile școlii de-a lungul celor 200 de ani.

Capitolul întâi dedicat „*Istoriografiei Preparandiei din Arad*” se constituie într-o premieră, întrucât pentru prima dată, în cei aproape două sute de ani de existență a școlii am operat o repertoriere a celor mai reprezentative volume, broșuri, studii și articole care tratează aspecte separate, ori chiar întreaga istorie a școlii. Am ierarhizat scrisul istoric tematizat pe trecutul Preparandiei din Arad în două mari grupe, respectiv perioade. Reperul în funcție de care am operat o asemenea diviziune a istoriografiei școlii a fost anul 1912, anul sărbătoririi centenarului ei. Întâmpinarea unui asemenea moment aniversar a prilejuit și apariția a trei lucrări semnate de cei trei profesori de atunci: Avram Sădean, *Apostolatul primilor profesori ai Preparandiei ortodoxe române din Arad* (1912); Teodor Botiș, Avram Sădean, *Cei dintâi ani din viața și trecutul Preparandiei ortodoxe române din Arad* (1912) și Petru Pipoș, *Istoria Pedagogiei. Ediția a IV-a augmentată* (1912).

Am evidențiat continuitatea, în materie cognitiv-informativă a discursului științific și, deopotrivă, discontinuitatea conferită de ineditul informațiilor și, desigur, al temelor prezentate. Lucrările autorilor mai sus citați se remarcă printr-o masivă și inedită documentare arhivistică, rod al unor investigații făcute în arhivele locale arădene, în cele din Oradea, Timișoara, Sibiu, Blaj, București precum și din Serbia (Carloviț), Viena și Budapesta.

Concluzia finală a excursului nostru în spațiul scrisului istoric referitor la Preparandia din Arad este de natură să sublinieze că istoria acestui așezământ școlar s-a bucurat de un real și constant interes din partea multor cercetători, așa încât istoriografia Preparandiei creată în cei 200 de ani de existență (1812-2012) reprezintă un capitol important nu doar la nivelul istoriografiei arădene ci, și la nivelul istoriografiei naționale.

În capitolul al II-lea intitulat „*Din istoria Preparandiei din Arad*” am urmărit rescrierea destinului acestei instituții școlare din perspectiva proiectelor cultural-spirituale și pedagogice pe care ea le-a lansat în cultura română, și modalitatea prin care Școala Pedagogică din Arad le-a promovat. Sunt prezentate, astfel, cele ale căror autori au fost Dimitrie Țichindeal, Constantin Diaconovici Loga și Alexandru Gavra, proiecte care plasează Preparandia și orașul Arad la statutul de veritabil centru

cultural-pedagogic românesc. Ele vizau extensia procesului de instituționalizare a culturii românești prin înființarea de școli, nu doar populare-confesionale ci, și a unui Seminar, respectiv a unei Academii chiar, la care nădăjduia cutezătorul și optimistul militant național Dimitrie Țichindeal, respectiv a unei Episcopii românești în Arad păstorită de un ierarh român după „limbă, cuget și inimă”. Tipărirea de cărți românești, înmulțirea școlilor și formarea învățătorilor de vocație, înființarea unei societăți literare, „institut bibliograficesc” cu numele de „Ortăcia” care să tipărească, anual, cărți reprezentative românești între care la loc de cinste figurau manuscrisele lui Samuil Micu și Gheorghe Șincai, precum și editarea unei gazete „Ateneul românesc” ce urma să apară cu data de 1 ianuarie 1835 au reprezentat alte inițiative culturale, mai mult decât semnificative, pentru epoca în care au fost lansate (primele patru decenii ale secolului XIX). Dinamizarea legăturilor interromânești de care Preparandia din Arad și-a legat, indubitabil, numele reprezintă o altă subtemă a acestui capitol care se află într-o strânsă relație cu lupta pentru recunoașterea și apărarea limbii române ca limbă oficială în administrație, respectiv cu lupta pentru apărarea caracterului românesc al institutului arădean în fața politicii de maghiarizare pe care au dezvoltat-o guvernele Ungariei, mai cu seamă după Ausgleich-1867. Nu în ultimul rând, capitolul II, ne-a prilejuit evidențierea rolului pe care Preparandia din Arad l-a avut în extinderea asociaționismului cultural, politic, pedagogic în spațiul arădean. Sunt evidențiate, în acest context, tangențele Preparandiei cu Astra arădeană (1862-1863), cu înființarea primei Reuniuni politice a românilor arădeni (decembrie 1867), cu Reuniunea învățătorilor români din Arad (1872), cu Tipografia „Diecezana” (1879), cu Reuniunea femeilor române din Arad (1884), cu Școala civilă de fete (1890) și cu bogata și activa presă românească: „Biserica și Școala”-1877, „Tribuna poporului”-1897, „Tribuna”-1904 și „Românul”-1911. În acest proces de instituționalizare a culturii românești din părțile Aradului, în care nota asociaționismului este mai mult decât evidentă, Preparandia din Arad prin dascălii și învățătorii ei și-a afirmat activismul și constructivismul cultural-pedagogic. Documentele de epocă pun în evidență că Aradul și instituția sa pedagogică și-au validat pe deplin prezența lor în peisajul politic românesc definit de procesul de înființare a Partidului Național Român din Transilvania și Ungaria (1881), de mișcarea memorandistă (1892-1895) în care Aradul a fost strălucit reprezentat de Mihai Veliciu, Aurel Suciu, Iuliu Traian Merea, Vasile Mangra și de un militantist grup de preoți și învățători.

Paginile dedicate participării Preparandiei în contextul mișcării de emancipare națională de la sfârșitul secolului XIX și începutul secolului XX, se încheie cu evidențierea rolului pe care această școală l-a avut în procesul final al luptelor pentru dezrobirea și întregirea neamului. Preparandia din Arad a fost prezentă în faza finală a strădaniilor românești care au pregătit drumul inexorabil spre Alba Iulia zilei de duminică 18 noiembrie/1 decembrie 1918.

Capitolul al III-lea, „*Geneza Preparandiei din Arad în conștiința intelectualității românești*” după ce relevă contextul istoric și cultural ideologic în care Preparandia a apărut, context marcat de expansiunea ideilor și valorilor filosofiei luminilor și ale revoluției franceze, de stările social-școlare

interne ale monarhiei habsburgice deloc liniștitoare în condițiile în care armatele napoleoniene erau în plină expansiune, iar spiritul lui Horea în rândul românilor arădeni și zărandeni nu era stins, explicitează necesitatea reformismului școlar promovat de împăratul Francisc I. Expresia acestei politici reformatoare a fost și înființarea Preparandiei din Arad la sfârșitul anului 1812. În cuprinsul acestui capitol am surprins, iarăși, pentru prima dată în literatura de specialitate, felul în care însăși momentul genezei Preparandiei din Arad a fost perceput la nivelul a patru categorii de receptori: în primul rând la nivelul conștiinței populare, rurale, a lumii satului românesc arădean; în al doilea rând, la nivelul conștiinței intelectualității laice; în al treilea rând, la nivelul conștiinței intelectualității ecleziastice și nu în ultimul rând, la nivelul conștiinței foștilor dascăli și elevi ai școlii. Sursele documentare, investigate (arhive și presa vremii, scrieri memorialistice) coroborate cu informațiile edite regăsite în lucrările de mare semnificație pentru tema noastră, ne-au înlesnit constatările că geneza Preparandiei din Arad s-a fixat în conștiința epocii sale în patru ipostaze. În primul rând, înființarea acestei școli a fost percepută ca un dar imperial, apoi ca răsplata binemeritată pe care românii ortodocși din ținuturile sud-vestice au primit-o de la împărat în urma bravurilor militare și a jertfelor probate de soldații români, mulți înrolați ca voluntari în armatele austriece în timpul campaniilor antiotomane, dar mai ales, antinapoleoniene. Această percepție, care anulează viziunea prodinastică pe care au avut-o românii, este asociată cu cea care pune în evidență înțelegerea că înființarea Preparandiei din Arad a fost rezultatul vredniciilor și strădaniilor românești probate pe cale petiționaristă la începutul primului deceniu al secolului al XIX-lea. În sfârșit a patra ipostază în care a fost percepută geneza Preparandiei din Arad a fost emisă în anul 1912 și ea „împăca” cele trei mai sus prezentate sub expresia: „Preparandia a fost un dar regal, dar și un dar suveran al poporului român care a venit pe vremea de răsplată binemeritată ... încuviințată de un rege bun și milostiv și *înfințată* (subl. n.) de un popor sărac și amărât dar însetat peste măsură după lumină...” (revista „Reuniunea învățătorilor din Arad” decembrie 1912).

Capitolul al IV-lea „*Preparandia din Arad și Școala Ardeleană în conștiința intelectualității românești*” reflectă, în prelungirea capitolului al III-lea, modalitatea în care conștiința elitară românească a perceput relația dintre Preparandia din Arad și Școala Ardeleană. Mișcarea cultural filosofică, istoriografică și literar pedagogică, de esență iluministă, Școala Ardeleană, în mod firesc, a înrăurit prin ideologia și preocupările ei activitatea Preparandiei din Arad. Și această temă până la noi, nu a făcut obiectul unor cercetări mai consistente, mai aplicate, deși trebuie să menționăm că în 1974 prof. Eduard I. Găvănescu a elaborat un manuscris nepublicat cu tema „Iluminismul arădean” unde doar tangențial a surprins raportul dintre Școala Ardeleană și Preparandia din Arad, încadrându-le pe ambele în mișcarea de idei a Europei Luminilor. Școala Ardeleană, după aprecierea savantului istoric David Prodan „A fost cea care ne-a dat conștiința națională” în primul rând prin lucrările ei de istorie a românilor și de filologie în cuprinsul cărora s-au fundamentat ideile privind vechimea românilor, latinitatea și continuitatea lor. Acestea vor sta la baza eșafodajului argumentativ al celebrului Supplex

Libellus Valachorum din 1791. Spiritul acestuia va fi reactivat în mișcarea petiționară de la începutul secolului XIX, dezvoltată în jurul Preparandiei din Arad și inițiată de Dimitrie Țichindeal, Constantin Diaconovici Loga, continuată și afirmată cu vigoare și demnitate de Moise Nicoară.

Ideile Școlii Ardelene au fost diseminate și prin Preparandia din Arad, prin activitatea primilor profesori în rândurile intelectualității ecleziastice și laice românești din Banat, Arad și Crișana. „Generației eroice” de dascăli pe care i-a avut Institutul Pedagogic din Arad i se vor asocia mulțimea învățătorilor și preoților formați în ambianța ei iluministă dintre care s-au impus în cultura românească a secolului al XIX-lea numele lui Petru Maller Câmpeanu (1802-1893), Moise Bota (1789-1873) și Ștefan Popovici Niagoe (1802?-1868).

Iluminismul din părțile Aradului, Banatului și ale Crișanei reprezentat de acea galerie de dascăli preparandiali dar și de cărturarii bănățeni și bihoreni precum Mihail Roșu Martinovici, Paul Iorgovici, Constantin Diaconovici Loga, Dimitrie Țichindeal, Ioan Tomici, Damaschin Bojincă, Samuil Vulcan, Nicolae Horga Popovici, Ioan Mihuț, Nicolae Stoica de Hațeg, Moise Nicoară, Iosif Iorgovici și Alexandru Gavra a reprezentat „răspunsul cultural”, admirabil, al elitei intelectuale din zona de sud-vest a pământului românesc la „provocările” elitei românești din Marele Principat al Transilvaniei centrată pe școlile Blajului, dar nu numai.

Subliniind evidentele similitudini din perspectiva preocupărilor istoriografice, filologice, ale pledoariei pentru tipărituri de cărți românești lansate de Școala Ardeleană și pe care Preparandia le va prelua, am evidențiat, în egală măsură și unele trăsături care definesc mișcarea luminilor coagulată în jurul Școlii Pedagogice din Arad.

De la Ion Heliade Rădulescu, Alexandru Papiu Ilarian și până la Nicolae Bălcescu, de la Aron Pumnul, Iosif Vulcan și Iustin Popfiu la George Barițiu și George Sion, de la Nicolae Iorga și Ioan Slavici până la Onisifor Ghibu și Ovid Densușianu, de la Alexandru Dima, I.C. Chițimia, Paul Cornea și Eugen Todoran până la Pompiliu Teodor și Dumitru Ghișe, de la Petru Pipoș și până la Vasile Popeangă, iată o serie de intelectuali-cărturari români: literați, istorici, filosofi și pedagogi care au subliniat în operele lor raporturile Preparandiei din Arad cu Școala Ardeleană, recunoscând și integrând activitatea lui Dimitrie Țichindeal, Constantin Diaconovici Loga, Ioan Mihuț și Iosif Iorgovici în marea mișcare de idei a Școlii Ardelene. Pledoariile reprezentărilor intelectualității românești mai sus prezentați, de la Ion Heliade Rădulescu la Vasile Popeangă, regăsite în citate ilustrative, în viziunea noastră, și inserate în volum probează, întrutotul, concluzia că „Prin Preparandie, Aradul devine Blajul ținuturilor bănățene și ungurene.”

În ultimul capitol, al cincilea, intitulat „*Preparandia din Arad, creatoare de intelectualitate românească*” am prezentat date de statistică școlară oferite de documentele arhivistice din cadrul Direcției Județene din Arad a Arhivelor Naționale pentru a ilustra că Școala Pedagogică din Arad a fost cu adevărat creatoare de intelectualitate pedagogică și pentru timp de 10 ani (1812-1822) și de

intelectualitate ecleziastică.

Problematika formării intelectualității românești a fost o constantă a istoriografiei noastre care în perioada ultimilor 22 de ani a înregistrat un spor firesc de informații și mai cu seamă de interpretare, pe fondul dispariției cenzurii și a imixtiunii politicului.

Cercetarea noastră a confirmat pe deplin faptul că în pofida caracterului ei confesional ortodox Preparandia din Arad a fost o școală deschisă și pentru alte etnii precum etnia sârbă; ceea ce Constantin Diaconovici Loga a menționat la vremea lui că în școală el predă și pentru elevii sârbi existenți au adevărit-o și documentele de arhivă, respectiv cataloagele preparandiștilor absolvenți pe care le-a redat Teodor Botiș în Istoria Școlii Normale.

În privința recrutării resursei școlare, respectiv a admiterii la Preparandia din Arad, în lipsa arhivei vechi a școlii care a fost pierdută în vremuri vitrege, de un real folos ne-au fost atestatele școlare existente în colecția „Ștefan Crișan” din cadrul Arhivelor Naționale din Arad. Analiza acestora îngăduie următoarele constatări: calitatea resursei umane ce urma să fie admisă la Preparandie doar pe baza aceluia atestat era dintre cele mai bune; pregătire intelectuală bună și foarte bună; conduită morală de asemenea; educație religioasă în spirit ortodox, de înaltă apreciere. Atestatele în cauză erau analizate de către profesorii Preparandiei și în ultimă instanță aceștia decideau admiterea sau respingerea. În fața lor aceste acte reprezentau, un certificat de garanție morală și intelectuală dat viitorului preparandist în numele comunității unei localități de elita aceleia: învățător, preot, jurați.

Tot în baza acestor documente arhivistice am putut reconstitui mediile sociale de proveniență ale elevilor școlii din Arad. Ele adevăresc că segmentul social, cu ponderea cea mai mare, care a furnizat Preparandiei resursă școlară a fost mediul țăranesc, consemnat în documente sub termenul de „paor” adică țăran. Pe lângă aceștia sunt menționați negustorii (neguțători), învățătorii și preoții, chiar funcționarii.

Lucrarea lui Teodor Botiș „Istoria Școlii Normale și a Institutului Teologic ortodox român”, în lipsa documentelor din arhiva primară a școlii (cataloage, foi matricole), reprezintă o veritabilă sursă documentară menită să înlesnească înțelegerea dinamicii populației școlare în cadrul Preparandiei din Arad pe durata celor 110 ani de existență (1812-1922). Studiul atent al „cataloagelor” cu absolvenții școlii publicate de Teodor Botiș oglindește faptul că Preparandia nu a fost câtuși de puțin o școală locală sau regională; ea a fost, prin excelență o școală națională constatare adevărită și de faptul că populația ei începând cu mijlocul secolului al XIX-lea va proveni nu doar din Banat, Arad, Crișana ci și din alte comitate, din Principatul Transilvaniei precum: Hunedoara, Alba de Jos, Sibiu, Brașov, Cojocna, Sătmăr și Cluj. Aceleași surse ne-au oferit și constatarea care pune în lumină ierarhizarea localităților pe comitate în materie de absolvenți.

Capitolul *Preparandia din Arad creatoare de intelectualitate românească* evidențiază rolul covârșitor pe care l-a avut această școală în furnizarea învățământului primar românesc a unui segment

socio-profesional de excelentă calitate. Cei 3682 de învățători formați de către Preparandia din Arad în cei 110 ani (1812-1922) au înrâurit sensibil evoluția școlii românești transilvănene și deopotrivă cultura națională.

Teza noastră „*Preparandia din Arad în conștiința cultural-istorică a epocii sale*” abordează într-o viziune integratoare istoria acestui așezământ școlar, cu statut de primat cultural românesc, reactualizându-i din perspectiva unei istorii exterioare funcțiile ei cultural pedagogice și impactul benefic avut asupra școlii și culturii din ținuturile sud-vestice românești, așa cum sunt ele reflectate în conștiința unor mari cărturari și instituții culturale.

CUPRINS

INTRODUCERE	4
CAP. I ISTORIOGRAFIA PREPARANDIEI DIN ARAD	18
1.Motivații	18
2.Trăsături ale istoriografiei Preparandiei din Arad	22
3.Momente. Autori. Realizări în istoriografia Preparandiei din Arad între 1812-1912.....	30
4.Momente. Autori. Realizări privind istoriografia Preparandiei din Arad între 1912-2012.....	72
5.Concluzii.....	100
CAP. II DIN ISTORIA PREPARANDIEI ARĂDENE.....	103
1.Preparandia din Arad și marile ei proiecte cultural-spirituale.....	104
2.Preparandia din Arad și începutul luptei de emancipare națională.....	129
2.1 Preparandia și românizarea Eparhiei ortodoxe a Aradului.....	130
2.2 Preparandia și anul 1848.....	133
2.3 Preparandia din Arad și lupta pentru folosirea limbii române în administrația publică.....	136
2.4 Preparandia din Arad și asociaționismul politic, cultural și pedagogic	140
2.4.1. Preparandia din Arad și Asociațiunea națională arădeană	143
2.4.2. Preparandia și Reuniunea femeilor române din Arad; Școala civilă de fete... ..	148
2.4.3. Preparandia din Arad și asociaționismul pedagogic: Reuniunea învățătorilor români arădeni.....	150
2.4.4. Preparandia din Arad, centru pedagogic românesc	155
2.4.5. Școala de aplicație și perfecționarea pedagogică a învățătorilor.....	164
2.5 Preparandia și radicalizarea mișcării de emancipare națională (1881 – 1918) ...	167
2.6. Preparandia din Arad, factor activ în dinamizarea legăturilor interromânești ...	186
2.7. Preparandia din Arad, folclorul și mișcarea cultural muzicală românească	195
2.7.1. Preparandia și preocupările ei folclorice	195
2.7.2 Preparandia din Arad și mișcarea coral-muzicală românească	199
2.8. Preparandia din Arad și poezia română.....	201
CAP. III GENEZA PREPARANDIEI DIN ARAD ÎN CONȘTIINȚA INTELECTUALITĂȚII ROMÂNEȘTI.....	219
1.Înființarea Preparandiei din Arad. Context istoric.....	219
2.Alegerea Aradului ca oraș-reședință a Preparandiei române ortodoxe	220

3. Geneza Preparandiei din Arad în conștiința intelectualității românești.	
Considerații metodologice.....	222
3.1. Geneza Preparandiei în conștiința satului românesc arădean.....	224
3.2. Geneza Preparandiei în conștiința intelectualității laice.....	226
3.3. Geneza Preparandiei din Arad în conștiința intelectualității ecleziastice	242
3.4. Geneza Preparandiei din Arad în conștiința foștilor ei dascăli și elevi	250
3.5. Concluzii.....	263
CAP. IV PREPARANDIA DIN ARAD ȘI ȘCOALA ARDELEANĂ ÎN	
CONȘTIINȚA INTELECTUALITĂȚII ROMÂNEȘTI.....	267
1. Iluminismul. Precizări conceptuale. Etape.....	267
2. Raportul Preparandia din Arad din Arad - Școala Ardeleană.	
Factori explicativi	272
3. Preparandia din Arad- instituție școlară de factura iluministă.....	274
3.1. Formația intelectuală iluministă a dascălilor ei.....	274
3.2. Teme, preocupări și realizări de factură iluministă.....	276
3.2.1. Studiul și cunoașterea istoriei românilor	277
3.2.2. Preparandia din Arad și limba română	281
3.2.3. Preparandia din Arad și cartea românească.....	285
4. Iluminismul Preparandiei din Arad. Trăsături.....	291
5. Preparandia din Arad și Școala Ardeleană în conștiința intelectualilor	
români	297
6. Concluzii.....	304
CAP. V PREPARANDIA DIN ARAD CREATOARE DE	
INTELECTUALITATE ROMÂNEASCĂ	306
1. Din istoria intelectualității românești din Transilvania	
Considerații istoriografice.....	306
2. Formarea și statutul învățătorului român din Transilvania, Banat și Crișana	
de până la 1812	309
3. Înființarea Preparandiei din Arad, necesitate cultural-pedagogică.....	314
4. Populația școlară a Preparandiei din Arad.....	316
4.1 Accesul în școală. Admiterea. Recrutarea elevilor.....	316
4.2 Mediile sociale de proveniență a preparanzilor.....	320
4.3 Dinamica populației școlare	323
4.4 Concluzii privind dinamica populației școlare.....	329
5. Pregătirea învățătorilor în Preparandia din Arad.....	335
5.1 Caracterul și misiunea școlii	335
5.2 Premise favorabile	336
5.3 Conținutul pregătirii: orizont cultural, valori, formație pedagogică	337
5.4 Activitatea Preparandiei și obstacolele traversate	339
5.5 Conduita învățătorilor, calitatea pregătirii; Aprecieri la adresa lor	340
ÎNCHEIERE	342
ANEXE.....	344
Destinul profesional-cultural și politic al unor învățători. Portrete de dascăli	344
Denumirile școlii de-a lungul celor 200 de ani	382
BIBLIOGRAFIE.....	387